

K současným problémům boje proti ideologické diverzi v ČSLA

Současnou mezinárodní, zejména vojenskopolitickou situaci charakterizuje rostoucí napětí a zostření, které je přímým důsledkem konkrétních agresivních akcí mezinárodního imperialismu. Orientace na kurs přímé vojenské konfrontace, útoky proti míru a světovému mírovému hnutí, výrazné úsilí imperialistických států „uzbrojit“ socialistické země a touto cestou působit na destabilizaci socialismu, jsou dnes v praktikách soudobého antikomunismu dominující.

Armády socialistických států nezůstávají pochopitelně mimo rámec útoků nepřátelské propagandy. V kontextu s útoky proti obraně socialismu vůbec jsou tyto otázky organickou součástí psychologické války, vedené proti socialismu. Širší souvislosti této problematiky vycházejí z charakteru soudobé epochy a její současné etapy, úlohy militantního antikomunismu v představách imperialistických kruhů o možném „řešení“ základního rozporu epochy.

Základní východiska analýzy nepřátelského ideově diverzního působení

Teoreticko-metodologická východiska této analýzy vycházejí z třídních a politických aspektů, z marxisticko-leninské teorie společenského vývoje, třídního boje a socialistické revoluce. Vojenskopolitické otázky vůbec a problémy obranyschopnosti socialismu zvláště jsou předmětem hlubokého zájmu jak v teoretické, tak v praktické sféře. Komunistická strana a socialistický stát pod tlakem vnějšího donuce-

nejaktuálnější otázka současnosti — rozmísťování raket středního doletu v evropských státech NATO a odpovídající protipatření ze strany států Varšavské smlouvy — má přirozeně i svou ideologickou reflexi. V buržoazní interpretaci je založena na četných mystifikacích, které se týkají vojenského poměru sil a vojenské rovnováhy. Navíc, nezbytné kroky SSSR jsou charakterizovány, v rozporu se skutečností, jako ohrožování tzv. svobodného světa. K tomu v prohlášení z 24. listopadu roku 1983 poznamenává J. Andropov: „USA a NATO však nyní podnikají krok, jehož cílem je naklonit misku vah na svou stranu. Jaderné zbraně rozmísťované v blízkosti hranic Sovětského svazu a jeho spojenců, nejsou vůbec určeny pro obranu západní Evropy — tu nikdo neohrožuje.“ (Rudé právo, 25. listopadu 1983.) Tuto skutečnost buržoazní propaganda překrucuje po svém.

ni a v zájmu zajištění své bezpečnosti musí přijímat opatření k posilování své vojenské síly.

Obranyschopnost socialismu je mnohadimenzový proces. Kromě bezprostředně vojenských, strategických, taktických, technických a dalších opatření, má klíčovou úlohu upevňování morálně politických základů vojenské síly státu, zvyšování úrovně psychologické připravenosti, odolnosti

apod. V rozvíjení politické a ideové výchovné práce v ČSLA spatřujeme rozhodující oblast morálně politické přípravy na případnou válku. Vedle pozitivního vlivu, založeného na světónázorové výchově v duchu idejí marxismu-leninismu, má v této sféře své nezastupitelné místo i boj proti nepřátelskému ideologickému působení.

Armády socialistických států jsou objektem ideologické diverze vzhledem ke své úloze a místu v mezinárodním poměru sil a své vnější a vnitřní funkci. Nepřátelská propaganda zaměřená na brannou problematiku, přestože nejde o příliš frekventovanou oblast, má mimořádnou politickou váhu. Vyžaduje proto se vši vážností a pečlivostí věnovat jí diferencovanou pozornost ze strany velitelů, odborných náčelníků, politického aparátu i organizační strany, ROH a SSM. V tomto směru jde zejména o to:

- znát charakter, cíle, prostředky a metody nepřátelského ideové diverzního působení,
- sledovat rozsah, tendence a možnosti vlivu tohoto působení,
- přijímat včasné, ofenzivní a účinná opatření na paralyzování vlivů nepřátelské propagandy.

Ideologická diverze je součástí systému podvrtné, rozvrtné činnosti imperialismu, zaměřené proti světové socialistické soustavě prostřednictvím ideologických prostředků. Nepředstavuje běžnou formu ideologického boje, ale zvláštní formu ideologického násilí, zaměřenou na destabilizaci socialismu a jeho tzv. vnitřní erozi. Je ideologickým záškodnictvím a nerespektuje pravidla vedení ideologického boje. V žádném smyslu ji nelze zaměřovat s bojem světových názorů, není dialogem protikladných teorií.

Prostředky, nástroje a metody nepřátelské propagandy jsou různorodé. Mezi nimi dominuje rozhlasové vysílání Hlas Ameriky, Rádio Svobodná Evropa, britské vysílání BBC, Rádio Svoboda (zaměřené na SSSR), Deutsche Welle a další. Nezanedbatelnou úlohu má i tisková propaganda, letákové akce, televizní vysílání z NSR a Rakouska a jiné prostředky. Toto působení je zaměřeno zejména na oblast tzv. běžného, každodenního vědomí lidí, i když nepomíjí ani působení na teoretické vědomí. V obou směrech usluje o ovlivňování teorií, názorů, nálad, hodnotových postojů a zejména konkrétních aktivit obyvatelstva socialistických států, včetně armád.

Používané formy a metody jsou adekvátní úkolům a cílům ideologické diverze a v nemalé míře pro ně platí heslo „účel

světí prostředky“. V tomto smyslu je využíváno poznatků z oblasti sociologické propagandy, psychologie, propagandy apod. Instituce a centra, které ideologickou diverzi řídí a dělají (stále více se v tomto směru angažuje NATO), usilují zkvalitňováním metod působení i jeho materiálně technické základny zvyšovat efekt svého vlivu.

Při sledování nepřátelského ideové diverzního působení je nutné vycházet z těchto aspektů:

- znát cíle a formy antikomunismu a jeho hlavního směru — antisovětlismu,
- posoudit místo a úlohu prostředků ideologického násilí,
- objektivně hodnotit funkci ideologie v boji dvou protikladných společenských systémů, dvou soustav,
- sledovat vztah mezi ideologickou diverzí a psychologickou válkou imperialismu,
- respektovat konstanty a proměny v ideologickém tažení proti socialismu,
- znát hlavní obsahové okruhy a vývojové tendence ideové diverzní činnosti vůbec a v zaměření na obranu socialismu zvláště.

Zvýšenou pozornost zasluhuje nyní otázka vztahu mezi ideologickou diverzí a psychologickou válkou.

Psychologická válka byla v minulosti pouze podpůrným prostředkem vojenských operací. Dnes se stala v ideologickém ovlivňování lidí prostřednictvím společenské psychologie rozhodujícím faktorem. Problematika psychologické války patří do oblasti ideologického boje, ale zároveň je relativně samostatná a rámec ideologie překračuje. Vůči ideologické diverzi představuje psychologická válka nadřazený pojem, protože svým obsahem je mnohem širší, stejně jako používanými formami. Její efekt je založen na tom, jak se daří spojit např. propagandu s ostatními operacemi, vedenými proti socialismu (s politickým a diplomatickým nátlakem, hospodářskou diskriminací a hospodářskou válkou, vojenskými akcemi, ale také využíváním terorismu, špionáže, reformismu, revizionismu, klerikalismu, nacionalismu atd.).

V podmínkách kapitalismu je otázka ideologického zpracovávání vlastního obyvatelstva věnována stále větší pozornost. Touto cestou je působeno na žádoucí manipulovatelnost masami. V některých směrech, zejména vůči pokrokovým vrstvám, má ideologické působení i tam charakter psychologické války. Obdobně to platí o působení imperialistických států vůči rozvojovým zemím. V plném smyslu slova se však psychologická válka vztahuje proti

obyvatelstvu socialistických států. Psychologická válka proti světové socialistické soustavě používá ve stále větší míře metod a nástrojů ideologické diverze.

Základem vedení psychologické války je antikomunismus. Jako koordinovaný systém politických, diplomatických, ekonomických, ideologických, zpravodajských a vojenských opatření využívají iniciátoři a organizátoři psychologické války při působení na obyvatelstvo poznatků moderní sociální psychologie. Účinek této války v mnohém závisí na jejím spojení s jinými operacemi. Má podbízet uvědomění a morálně politický stav protivníka, podnítit zájem o pořady ideologického charakteru, psychologicky působit na základě budování tzv. rezervoáru důvěry. Psychologická válka je vlastně pouze kapitalismu.

Naše vlastní propaganda respektuje dialektickou jednotu ideologického a psychologického působení, jednotu rozumové a citové stránky a vědomě dává přednost ideologickému působení, světónázorové výchově, úloze rozumu. Naproti tomu buržoazní propaganda klade důraz na citové stránky. „Zvláštností masové buržoazní

propagandy je to, že dává přednost působení na city před působením na myšlení. Její funkcí není ani tak přesvědčovat lidi rozumnými argumenty, jako spíše zneužívat lidských citů vyvoláváním strachu, nejistoty, podezřívavosti.“ (Seleznev, I. A.: Válka a ideologický boj. Naše vojsko, Praha 1976.)

Psychologická válka imperialismu byla pozvednuta na úroveň oficiální státní politiky. Jejím prostřednictvím je šířen mýtus o „sovětské vojenské hrozbě“, usku- tečňovány různé ideologické kamufláže, šířeny dezinformace. Vytváření stereotypů, nenápadné a rozmanité působení tzv. ne- ideologickými prostředky, šíření „amerikanismu“, spotřebitelských životních postojů, sociální sugesce atd. patří dnes k nezbytné výzbroji této války. V ní ... již nejde o přesvědčení lidí, ale o záměrné masové manipulování s jejich vědomím, psychikou s cílem ovlivnit jejich jednání tak, aby odpovídalo představám militaristických kruhů a jejich válečným plánům.“ (Brabec, A.: Psychologická válka v agresivních plánech imperialismu. Rudé právo, 2. června 1983.)

Teoreticko-praktické otázky boje s nepřátelskou propagandou v podmínkách ČSLA

Především je nezbytné odmítnout před- stavu, že problematika ideové diverzního působení se ČSLA netýká. Stále ještě, ač sporadicky, se vyskytují názory, že specifičnost armády, široce koncipovaná politická a ideová výchovná činnost velitelů, náčelníků, politických pracovníků, práce ZO KSČ, SSM a ROH představují podmínky, které zcela eliminují vliv ideologického protivníka. Proti tomu je nezbytné po- stavit tyto skutečnosti.

ČSLA není izolovanou součástí společnosti. Základní politické, ekonomicko-so- ciální, stejně jako ideologické, morální a další sociální problémy pronikají do vo- jenského prostředí téměř stejně, jako do kteréhokoli jiného. Mohou mít jen odliš- nější podoby co do rozsahu a vnějšího projevu. Každoroční nástupy do základní vojenské služby znamenají, že mladí lidé, zejména ti, kteří byli před nástupem pod vlivem ideologické diverze, přinášejí sklo- ny a znaky zájmu o tuto oblast i nadále. Pro pracovníky ČSLA všech stupňů je ob- tížné či vyloučené přesně zjistit, kdo v tom- to smyslu a s čím do armády přichází.

Specifičnost ČSLA je různého druhu a vytváří společenská klima, která z hle- diska pronikání ideové diverzního působení jsou dvojího druhu: eliminují rozsah, možnosti a vlivy tohoto působení, či nao-

pak, vytvářejí v některých směrech půdu pro jeho pozitivní ohlas, přestože co do počtu takto ovlivňovaných jde spíše jen o jednotlivé případy.

Je nezbytné diferencovat zaměření ob- sah a vliv ideologické diverze směrem k vo- jákům základní služby, vojákům z povo- lání a občanským pracovníkům, včetně je- jich rodinných příslušníků. Předmětem na- šeho zájmu musí být tyto skupiny; mož- nosti zjišťování vlivu nepřátelské propa- gandy jsou však velmi rozdílné. Mějme na paměti, že proces socializace naší spo- lečnosti, včetně ČSLA je a ještě dlouho bude složitým, rozporným a nedokončeným. Pro- to i možnosti a vliv ideologického působení nepřítelů jsou různorodé. Potenciální předpoklady a reálné možnosti jsou v tom- to směru odlišnější, než v občanském ži- votě.

Životní, politické a sociální zkušenosti generace vojáků základní služby se pod- statně liší od druhé skupiny. Na druhé straně proces omlazování velitelského sboru ČSLA, četnost a úloha poddůstojníků, působí v mnoha směrech na sbližování se skupinou vojáků základní služby, což má nezanedbatelný význam z hlediska postojů k Západu, buržoazní propagandě či dokon- ce ve smyslu zájmu o nepřátelské materiá- ly vysílání apod.

V několika směrech je problematika obou těchto skupin obdobná a zaměřením ideově diverzní činnosti může mít obecnější charakter. Ke společným rysům patří nároky a požadavky, které souvisí s požadavky na službu v armádě, s úlohou a principy nedílné velitelské pravomoci, se specifickými rysy mezilidských vztahů v ČSLA, režimem života, ekonomicko-sociálními podmínkami, typickými znaky způsobu života v armádě a jinými. Objektivní podmínky a subjektivní faktory života v ČSLA vytvářejí rámec i pro možnosti a vliv ideově diverzního působení.

Vojáci z povolání jsou více připraveni a lépe orientovaní v základních problémech současnosti. Značí zákonitosti společenského vývoje, třídního boje, charakteru epochy, problémy mezinárodního a vojenského poměru sil a jsou schopni se lépe vyznat v otázkách agresivity imperialismu, problémech NATO, otázkách obrany socialismu. Problémy války, míru a armády zvládají nejen v teoretické podobě, ale i na základě vlastních praktických činností. Skupinu vojáků z povolání je zapotřebí poněkud diferencovat i z hlediska posuzování možnosti vlivu ideově diverzního působení. Ta část, která má větší životní a sociální zkušenosti, je politicky uvědomilejší a teoreticky vyspělejší, má přirozeně k této diverzi kritičtější vztah. Nepatrná část vojáků z povolání, která nemá pozitivní vztah k vojenské službě, ti, kteří např. neuspěli na vojenských školách apod., mohou představovat jistou základnu, která vlivům nepřátelské propagandy snáze podléhá.

Zvláštní pozornost zasluhuje problematika absolventů VKVŠ. Ti představují nemalou skupinu početně a mají významné místo i z hlediska svého zařazení v ČSLA. V určitém směru (generačně, mentálně, z hlediska úlohy vojenské základní služby v jejich životě) jsou velmi blízcí skupině vojáků základní služby. V jiném směru (příprava důstojníků v záloze, zařazení na velitelské a jiné funkce, systém jejich politické a odborné přípravy) se tato skupina přibližuje vojákům z povolání. Je nutné poznamenat jak a do jaké míry mohou absolventi inklinovat k působení nepřátelské propagandy a jaký mohou v tomto smyslu mít vliv i na ostatní vojáky.

Vojáci základní služby žijí intenzivněji běžnými, praktickými problémy, spjatými s režimem života ČSLA. Jejich postoje k obraně socialismu a vojenské službě utvářejí v nemalé míře jejich povinnost plnit tuto nejčastější službu po dva roky

jejich života. Specifičnost zájmů a hodnotových orientací se u nich odráží jak ve vztahu k povinnostem, kázni, úrovni plnění úkolů bojové a politické přípravy, tak zároveň spolupůsobí na postoje k nepřátelské propagandě. Vztah zájmů, nálad, názorů, postojů a praktických aktivit vojáků základní služby tvoří složitě strukturalizovaný systém. Nepřátelská propaganda této situace dovedně využívá. Menší schopnost postihnout příčiny a souvislosti různých jevů, diferencovat mezi hodnotami a pseudohodnotami vytváří pro působení prostřednictvím ideologické diverze vhodnou půdu.

Kvantitativní a kvalitativní analýza ideově diverzního působení v ČSLA je nesmírně složitou a náročnou záležitostí.

Nelze popřít, že u některých příslušníků ČSLA jsou zdroje nežádoucích postojů, nesprávných názorů a negativních aktivit důsledkem destrukce pozitivních hodnot pod vlivem působení nepřátelské propagandy. Jaký je rozsah a vliv tohoto působení není možné zatím běžně používanými metodami objektivně zjistit. Jde o působení přímé (zejména prostřednictvím rozhlasové propagandy) a nepřímé, zprostředkované ústním podáním.

Se stále větší naléhavostí vystupuje požadavek dokonalejší informovanosti o působení ideologické diverze i v ČSLA. Kromě běžných metod sledování této otázky při hodnocení politické přípravy, v souvislosti s rozbory ideově výchovné práce, cestou stranických informací, prověrek, podkladů získaných prostřednictvím vojenské kontrarozvědky apod., by bylo prospěšné v této oblasti provádět i průzkumy a výzkumy. Při vědomí složitosti a náročnosti výzkumů veřejného mínění v těchto otázkách je nutné včas, koncepčně a citlivě takové výzkumy připravovat a dělat. Primární a sekundární analýzy výsledků průzkumů a výzkumů představují velmi cenný zdroj ke zdokonalování stranickopolitické práce v ČSLA.

Při sledování nepřátelského ideového působení není možné opomíjet rozdíly při pronikání této ideologie, které souvisí s dislokací útvarů a jednotek, s úrovní organizovanosti života, denního režimu vojáků, péče o zabezpečování materiálních a duchovních potřeb. Ve větším rozsahu mohou s materiály antikomunistického charakteru přijít do styku spíše příslušníci v posádkách větších měst. V odlehklých a speciálních jednotkách je někdy velmi obtížné zjistit např. poslech cizích rozhlasových stanic.

Úsilí nepřátelské rozhlasové propagandy narušovat myšlení a postoje příslušníků ČSLA je prokazatelné i v tom, přibližme-li si charakter některých relací. Obsah i forma svědčí o úrovni a zaměření působení na příslušníky ČSLA. Pořady jsou připravovány pečlivě, mají u mladých lidí vzbudit zájem o sledování vysílání. Časté jsou úvahy o smyslu vojenské služby, uvádění příkladů z NDR a PLR o možnostech odmítnutí vojenské služby se zbraní a náhradní službě z náboženských či pacifistických důvodů. Klade se otázka, proč ČSSR vydrží armádu o 14 divizích, když bránit ji proti Západu je holý nesmysl, neboť ji z této strany údajně nikdo neohrožuje. Poukazuje se na to, že armáda dostává vše na úkor rozvoje národního hospodářství a životní úrovně apod.

Ochlas mají získávat i relace o militarizaci mládeže od mateřských škol po vysoké, informace o tom, že socialistické státy o míru mluví, ale jejich vojenská síla představuje pro Západ vojenskou hrozbu. Tvrdí se, že i v hodinách zájmové činnosti naše děti si stále nasazují masky, učí se střílet, hlavní pozornost je soustředěna na branné soutěže a závody, že si děti musí vystřílet dobré známky atd. Velmi často mají pořady s vojenskou tematikou nejen lživý charakter, ale i téměř stupidní formu.

Bojovat proti nepřátelskému ideově diverznímu působení v ČSLA znamená učinit tento úkol věcí všech velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. I v této oblasti platí požadavek zvyšování kvality a efektivnosti. Účinnost boje proti nepřátelské propagandě má své souvislosti dvojího druhu: širší a užší, bezprostřední. K prvním patří stav a vývoj soudobého kapitalismu, proces prohlubování všeobecné krize kapitalismu a na druhé straně stupeň rozvoje a vyzrálosti socialismu, úroveň jeho fungování ve všech směrech, ale zejména v realizaci ekonomického a sociálního programu strany a společnosti. Rozhodující aspekt tvořící bariéru pronikání ideově diverzního vlivu do socialistické společnosti souvisí s úrovní jednoty organizační a ideologické práce, se souladem či rozporností teorie a praxe, slov a činů.

V užším smyslu jde především o kvalitu politického a ideologického působení na rozum a city příslušníků armády, vlastní politickou a ideově výchovnou práci. Kvalita agitace a naší vlastní propagandy, úro-

veň komunistické výchovy vojáků, ofenzivnost našeho působení, úroveň práce hromadných sdělovacích prostředků, představuje v tomto směru hlavní článek. Je známo, že zájem o zpravodajské a jiné relace ideově diverzních stanic, o televizní pořady a tiskoviny závisí v nemalé míře na postoji k produkci našich vlastních sdělovacích prostředků.

Odhalování imperialismu, výchova třídně uvědomělého, politicky a ideově pevného, morálně a psychologicky připraveného vojáka spolu těsně souvisí. V procesu aktivní imunizace, profylaxe vůči nepřátelským ideovým vlivům, představuje naše vlastní ideově politické působení faktor prvořadého významu. Spojuje se v něm formování pozitivních hodnot s kritikou nepřátelských názorů. Žádoucí odolnost vůči ideově diverznímu působení je v nemalé míře věcí vytváření spolehlivých „ideových filtrů“ v podobě vědeckého světového názoru a komunistického přesvědčení. Komunistická výchova plní i funkci preventivní, převýchovnou, regulativní.

Všeobecně platí, že bariéru proti vlivům nepřátelské ideologie tvoří uplatňování leninských principů výstavby a obrany socialismu vůbec a jejich prosazování ve stranickopolitické a ideově výchovné práci zvlášť. ČSLA v tomto smyslu charakterizuje řada objektivně výhodných a pozitivních rysů, kterých je zapotřebí využívat.

Ani v ČSLA není možné čelit vlivu nepřátelské propagandy pouze ideologickými prostředky. Celková situace v armádě, úroveň a tendence morálně politického stavu, schopnost řešit reálné problémy, úroveň mezilidských vztahů a řada dalších otázek, které se týkají tohoto zvláštního sociálního prostředí, spolurozhodují o úrovni boje proti nepřátelské propagandě.

Vliv ideologické diverze v ČSLA nemůže být beze zbytku paralyzován jen administrativními metodami, přehrazováním kanálů jejího působení. V jednotlivých případech nevhodná či nesprávná opatření doprovází opačný efekt. Jedině široce koncipovaný pozitivní vliv na politickomorální a psychologické kvality příslušníků ČSLA rozhoduje o úrovni odolnosti vůči nepřátelské propagandě. A na tento pozitivní vliv přímo i nepřímo působí práce každého velitele a funkcionáře. To znamená, že každý z nás svou prací spolupůsobí i v rovině boje proti ideologické diverzi v podmínkách ČSLA.